

WILLIAM STYRON

deprese

Použitá literatura: Styron. W.: Viditelná temnota (Memoáry šílenství), Nakladatelství Svoboda – Libertas, Praha: 1993.

Deprese se u Williama Styrona začaly objevovat, když mu bylo asi 60 let – v roce 1985. Již předtím se zajímal o psychologii, studoval literaturu této oblasti a zabýval se především depresemi. Ve své knize je mimo jiné popsáno takto: „Depresivní choroba se projevuje řadou děsivých tělesných i duševních stavů a pocit, že člověk nenávidí sám sebe – anebo, mírněji řečeno, ztráta sebeúcty -, je jedním z nejrozšířenějších symptomů.“ (str. 8) „Deprese je porucha duševního ustrojení, tak záhadně bolestivá a nepostižitelná ve způsobu, jakým se projevuje vlastnímu subjektu – tedy intelektu, který je prostředníkem -, že se blíží hranici, kde končí veškerá možnost popisu. Proto také zůstává téměř mimo dosah chápání těch, kteří ji neprodělali v oné drastické podobě, ačkoli obecně známá skleslost, „blues“, která na lidi občas doléhá a v souvislosti s problémy každodenní existence je dost běžně rozšířená, mnoha jednotlivcům poskytuje náznak, co tato nemoc může představovat ve své katastrofální formě.“ (str. 10)

První deprese Williama Styrona postihla při jeho návštěvě Paříže, kde přebíral cenu za literaturu. „V den slavnostního ceremoniálu, který se měl konat v poledne a byl spojen s oficiálním pohoštěním, jsem se dopoledne probudil v pokoji hotelu Pont-Royal, sám sebe ujistil, že se cítím v mezích možností zdrav, a sdělil jsem tu dobrou zprávu i své ženě Rose. Za pomoci běžného sedativa se mi podařilo zdolat nespavost a pár hodin se prospat. Takže jsem byl v dobrém rozpoložení. Jenže takové to bezkrevné veselí, to byla navyklá zástěrka a já si byl dobře vědom, že se na tom nedá stavět, naopak jsem věděl docela určitě, že do soumraku mi zas bude děsně. Dospěl jsem do stadia bedlivého sledování jednotlivých fází svého zhoršujícího se stavu. Před tím, než jsem chorobu sám sobě přiznal, předcházelo několik měsíců, kdy jsem ji popíral a kdy jsem tento neduh, roztěkanost a náhlé záchvaty úzkosti přičítal abstinenci.“ (str. 10) Celý život totiž hojně holdoval alkoholu, a jednoho dne náhle nemohl pít, musel přestat, nikoli dobrovolně, ale jeho tělo už alkohol nemohlo či nechtělo přijímat. „Dnes by měl každý vědět, že alkohol má také výrazné depresivní účinky. Ovšem na mě tak nikdy nepůsobil, a pokud jsem pil, byl pro mě ochranným štítem proti strachu a úzkosti. A tenhle můj spolehlivý spojenec, který po tak dlouhou dobu držel mé démony v šachu, najednou zmizel, a jakmile jim přestal bránit, aby se začali rojit v mém

podvědomí, zůstal jsem emociálně nahý a zranitelný jako nikdy předtím. Nemůže být pochyb o tom, že deprese se nade mnou vznášela celá léta a jen vyčkávala, kdy střemhlav zaútočí.“ (str. 34)

William Styron měl monopolární formu deprese, tedy takovou, při které to s člověkem jde jen z kopce, cítí se pořád špatně. Věci, které měl rád, místa kam rád jezdil a čerpal z nich energii, mu teď nic neříkaly, ztratily pro něj význam a postupně se začal zabýrat sebevraždou. „Při depresi tahle víra v osvobození, v možný návrat k původnímu stavu neexistuje. Bolest nepolevuje a pacientův stav činí nesnesitelným vědomí, že žádná pomoc nepřijde – ani za den, ani za hodinu, ani za měsíc nebo za minutu. Pokud dojde k nepatrnému zlepšení, pacient ví, že je dočasné; bolesti se objeví zas. Tahle beznaděj deptá duši možná víc než bolest sama. Během dne se nerozhoduje – jako při normálním chodu věcí – mezi situací nepříjemnou a situací příznivější, mezi starostmi a relativní pohodou, mezi nudou a činností, je pořád jenom bolest a bolest. Člověk ani na chvíli neopustí své fakírské lože, naopak si je nosí všude s sebou. Výsledkem je zarážející praxe – nazývám to vojenskou terminologií „chodící ranění“.“ (str. 48)

„Mnoho lidí stížených těžkou depresí zaznamenalo zvláštní jev – pocit, že je neustále provází jejich druhé já, přízračný pozorovatel, který není postižen šílenstvím svého dvojníka a je schopen s věcnou zvědavostí pozorovat, zda jeho druh bojuje s blížící se katastrofou, anebo se rozhodne odevzdaně ji přijmout. Má to nádech divadelního představení a po několik následujících dnů, kdy jsem flegmaticky připravoval svůj zánik, nedokázal jsem se zbavit pocitu, že jde o melodram, v němž já, budoucí oběť vraždy vlastní rukou, jsem jediný herec a současně jediný divák. Způsob svého odchodu jsem dosud nezvolil, ale věděl jsem, že to bude můj příští krok, že přijde brzy a nevyhnutelně jako soumrak. Když jsem přistoupil k nutným přípravám, pozoroval jsem se se smíšenými pocity hrůzy a obdivu: v sousedním městě jsem navštívil svého právníka – změnil jsem u něho svou poslední vůli – a každé odpoledne jsem trávil několik hodin chaotickými pokusy zanechat dopis na rozloučenou. Byl jsem posedlý nutkáním něco sepsat, ale ukázalo se, že pár řádek o sebevraždě je nejobtížnější téma, na jaké jsem dosud narazil. Na tolik lidí jsem chtěl vzpomenout, poděkovat jim, rozloučit se. Nakonec jsem nezvládl ani ten pohřebně obřadný tón. Zdálo se mi, že je cosi téměř komicky urážlivého v pompéznosti řádků jako: „Už delší čas si uvědomuji, že mým dílem čím dál víc prostupuje psychóza, která nepochybně obráží psychotický tlak, negativním způsobem ovlivňující můj život.“

Zároveň se mi zdálo potupné, jestliže se chystaný testament, který podle mé představy měl přinejmenším být vybroušený a důstojný, scvrkne na jalové koktání nepřiměřených omluv a samoobslužných vysvětlení. Najednou mi i pár slov přišlo zbytečně rozvláčných, a tak jsem všechny pokusy roztrhal a rozhodl jsem se odejít mlčky. Jednou v mrazivé noci, kdy jsem věděl, že následujícím dnem se už nedokážu probít, jsem usedl v obývacím pokoji našeho domu zachumlaný proti chladu; nějak nám nefungovalo topení. Moje žena si šla lehnout a já jsem se přinutil sledovat ze záznamu film, v němž měla menší roli mladá herečka, která také jednou vystupovala v mojí hře.

V tom filmu z bostonského prostředí na konci devatenáctého století je scéna, v níž protagonisté procházejí chodbou konzervatoře, kde zní hudba neviditelných hudebníků, a najednou se ozve kontraaltový hlas ve vzletné pasáži Brahmsovy Rapsodie pro alt. Ty tóny, vůči nimž – ostatně jako vůči jakékoli hudbě nebo rozptýlení – jsem byl celé měsíce hluchý a slepý, projely mým srdcem jako dýka a v překotném toku vzpomínek jsem si připomněl všechny radostné okamžiky, které viděl tento dům: děti probíhající z pokoje do pokoje, rodinné svátky, lásku i práci, zasloužený spánek, známé hlasy, neustálý rozruch, všudypřítomné klany koček, psů a ptáků, „smích, vtip, vzdechy, vlající šaty a kadeře“. Uvědomil jsem si, že to je víc, než co mohu opustit, a že tím, co se chystám dobrovolně udělat, bych zasadil strašnou ránu všem vzpomínkám a těm nejbližším, k nimž se mé vzpomínky vážou. A se stejnou naléhavostí jsem najednou cítil, že se sám na sobě nemohu dopustit takového znesvěcení. V jednom z posledních záblesků duševního zdraví jsem postřehl hrůznou dimenzi dilematu smrti, do něhož jsem se dostal. Vzbudil jsem ženu a nastalo horečné telefonování. Druhý den jsem nastoupil do nemocnice.“ (str 49 – 51)

Sám Styron nástup do nemocnice a následný pobyt v ní označil za svoji spásu, našel zde vnitřní klid. „Mými skutečnými léčiteli bylo ústraní a čas.“ (str. 53) „To už byl začátek února, a ačkoli jsem byl ještě labilní, věděl jsem, že vystupuji z temnoty ke světlu. Už jsem si nepřipadal jako vyprahlá slupka, už jsem měl tělo, ve kterém se začaly probouzet svěží šťávy. A poprvé po mnoha měsících se mi zdál sen, sice trochu zmatený, ale do dnešního dne vidím před očima, že v něm byla nějaká flétna, divoká husa a roztančená dívka.“

William Styron se s depresemi popral a zvítězil, což se mnoha jeho přátelům či kolegům nepodařilo a depresi podlehli.